
Medisinske gåter, mysterier og puslespill

DEBATT

KASHIF WAQAR FAIZ

kashif.faiz@ahus.no

Kashif Waqar Faiz er spesialist i nevrologi, ph.d. og master i helseadministrasjon. Han er seksjonsleder, overlege og forsker ved Akershus universitetssykehus.

Forfatteren har fylt ut ICMJE-skjemaet og oppgir ingen interessekonflikter.

Fra tid til annen er det oppslag i media om en forsker som har løst en medisinsk gåte. Men er gåten løst, slik det påstås?

Ofte vil det være snakk om resultater fra en studie som bidrar med litt mer kunnskap om en tilstand, og ikke en endelig løsning på et problem. Medisinsk forskning utføres med vitenskapelige metoder og skal frembringe ny kunnskap om helse og sykdom (1). Det foreligger en protokoll som beskriver problemstillingen som skal undersøkes, og det formuleres hypoteser som blir testet og enten bekreftet eller avkreftet.

Ulike metaforer blir brukt til å beskrive medisinsk forskning, både av fagfolk og lekfolk, sannsynligvis for at forskningsresultatene skal virke mer spennende. Den vanligste brukte metaforen (uten at jeg har gjort noen systematisk analyse) virker å være *gåte*. Alle fagfelt har sine gåter, hvorav kreftgåten er den mest kjente. Innen mitt fagfelt, nevrologi, er det mange gåter man ønsker å få svaret på, som Alzheimer-/demensgåten, Parkinson-gåten, ALS-gåten, epilepsigåten og MS-gåten. Andre eksempler på gåter er fedmegåten, diabetesgåten, Crohns-gåten (Crohns sykdom) og ME-gåten.

Mystisk forhold

En gåte defineres som en finurlig oppgave som man skal tenke eller gjette seg frem til svaret på – et vanskelig problem eller et uforståelig og mystisk forhold (2).

«Det kan være artig å bli fremstilt som en detektiv i laboratoriefrakk som løser mysterier»

Et annet ord som brukes er *mysterium*. Et mysterium er et dunkelt og uforklarlig fenomen (3). Noen bruker også *puslespill*, som i overført betydning kan bety et komplekst problem eller arbeid som krever tid og kløkt (4). På engelsk brukes uttrykket *enigma*, for eksempel *the Alzheimer's enigma*.

Detektiv

Det kan være artig å bli fremstilt som en detektiv i (laboratorie-)frakk som løser mysterier eller finner svar på gåter, men forskere vil sannsynligvis ikke kjenne seg igjen i at de gjetter eller har med mystiske forhold å gjøre. Det er i tillegg uklart hva som er løsningen på gåten eller mysteriet – er det å forklare en sykdomsmekanisme, eller å finne en (kurativ) behandling? Selv store fremskritt, ofte beskrevet som paradigmeskifter, vil ikke gi noen endelig «løsning på problemet», men de gir litt mer kunnskap, som må settes i sammenheng med annen kunnskap om tilstanden.

«Det vil være utopisk, og noen ganger uredelig, å selge inn et budskap om at man har løst en eller annen medisinsk gåte»

Hvorfor blir ikke gåtene og mysteriene løst? Kanskje fordi det ikke er noen gåter eller mysterier, og ikke minst fordi det ikke finnes enkle og absolutte løsninger eller svar. Forståelse av sykdomsmekanismer og -årsaker, og en eventuell kurativ behandling, krever ofte langvarig forskningsinnsats. Noen ganger endrer forståelsen seg underveis etter at ny kunnskap kommer frem, for eksempel ble miasmateorien forkastet etter at man fikk kunnskap om mikrobiologi.

Popularisere

Forskere manes til å formidle funnene sine på en enkel og lettfattelig måte, popularisere og endog tørre å være tabloide (5). Konklusjonene skal komme først og deles i sosiale medier. Likevel vil det være utopisk, og noen ganger uredelig, å selge inn et budskap om at man har løst en eller annen medisinsk gåte. Om man ser seg helt nødt til å bruke en metafor, er puslespill å anbefale, hvor forskeren kanskje har klart å plassere en brikke i puslespillet riktig. Men ofte vil det dreie seg om et puslespill med mange tusen brikker.

LITTERATUR

1. LOV-2008-06-20-44. Lov om medisinsk og helsefaglig forskning § 4.
<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2008-06-20-44> Lest 19.6.2019.

2. Det Norske Akademis ordbok. Gåte. <https://www.naob.no/ordbok/gåte>
Lest 2.6.2019.
 3. Det Norske Akademis ordbok. Mysterium. <https://www.naob.no/ordbok/mysterium>
Lest 2.6.2019.
 4. Det Norske Akademis ordbok. Puslespill. <https://www.naob.no/ordbok/puslespill>
Lest 2.6.2019.
 5. Bjørgan EH. Unni Eikeseths ti gyldne tips til formidling av forskning.
Universitetsavisa 5.10.2017.
<https://www.universitetsavisa.no/forskning/2017/10/05/Unni-Eikeseths-ti-gyldne-tips-til-formidling-av-forskning-18365623.ece> Lest 2.6.2019.
-

Publisert: 8. juli 2019. Tidsskr Nor Legeforen. DOI: 10.4045/tidsskr.19.0392

Mottatt 2.6.2019, godkjent 19.6.2019.

Opphavsrett: © Tidsskriftet 2026 Lastet ned fra tidsskriftet.no 17. juli 2026.